

УДК 341.1/8

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.4.16>

Іваницький Андрій Миронович,

доктор філософії з права,

доцент кафедри міжнародного та європейського права

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ORCID ID: 0000-0002-3689-6334

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ МИРОТВОРЧИХ СИЛ ООН ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

SOME ISSUES OF THE USE OF UN PEACEKEEPING FORCES DURING THE WAR IN UKRAINE

У статті визначено, що поняття «миротворчість» доцільно тлумачити як діяльність міжнародних міжурядових організацій або окремих держав, а також інших суб'єктів міжнародної політики, яка спрямована на запобігання та врегулювання міжнародних конфліктів як мирними методами, так і з використанням військової сили, застосування якої має бути затверджене рішенням ООН. Окреслено, що сучасна практика ООН включає різноманітні механізми для досягнення міжнародного миру та безпеки, такі як превентивна дипломатія, утвердження миру, підтримання миру, примус до миру та будівництво миру в постконфліктний період. Охарактеризовано основні особливості миротворчих сил ООН («блакитні шоломи»). Визначено особливості проведення миротворчих операцій під егідою ООН. Визначено основні критерії затвердження мандату миротворчої операції. Розглянуто порядок прийняття рішення Радою Безпеки ООН щодо проведення миротворчої операції. Обґрунтовано думку щодо доцільності проведення миротворчої операції під егідою ООН в Україні як способу припинення війни з РФ. Підсумовано, що миротворчі сили ООН є одним з механізмів забезпечення міжнародної безпеки, який гарантує підтримку демократичних принципів, сприяє припиненню вогню між сторонами конфлікту, доставці гуманітарної допомоги і створенню умов примирення. Зауважено, що доцільно розробити окремий міжнародний нормативний акт ООН, у якому чітко врегулювати порядок залучення миротворців до збройних конфліктів та їх статус. Зроблено висновок, що залучення миротворців ООН «блакитних шоломів» до воєнних дій в Україні матиме позитивний вплив на подальший хід російсько-української війни за певних умов: 1) надання Радою Безпеки ООН «жорсткого мандату» з можливістю застосування зброї не лише для самозахисту персоналу ООН; 2) надання досить великої кількості особового складу миротворців (близько 50 тисяч); 3) до складу миротворчої місії не повинні входити сили РФ та дружніх до неї держав; 4) введення миротворчих сил на окуповані території виключно на вигідних для України умовах.

Ключові слова: миротворці ООН, миротворчі сили ООН, блакитні шоломи, війна, миротворчі операції.

It is determined that the concept of «peacekeeping» should be interpreted as the activities of international intergovernmental organizations or individual States, as well as other actors of international politics, which are aimed at preventing and resolving international conflicts both by peaceful means and with the use of military force, the use of which must be approved by a UN decision. It is outlined that the current practice of the UN includes various mechanisms for achieving international peace and security, such as preventive diplomacy, peacemaking, peacekeeping, peace enforcement and peacebuilding in the post-conflict period. The author characterizes the UN peacekeeping forces and the peculiarities of peacekeeping operations. The main criteria for approving the mandate of a peacekeeping operation are determined. The opinion on the expediency of conducting a peacekeeping operation in Ukraine as a way to end the war with Russia is substantiated. It is summarized that the UN peacekeeping force is one of the mechanisms for ensuring international security, which guarantees the support of democratic principles, promotes a ceasefire between the parties to the conflict, the delivery of humanitarian aid and the creation of conditions for reconciliation. It is noted that it is advisable to develop a separate international UN instrument which would clearly regulate the procedure for involving peacekeepers in armed conflicts and their status. It is concluded that the involvement of UN peacekeepers «blue helmets» in the hostilities in Ukraine will have a positive impact on the further course of the Russian-Ukrainian war under certain conditions: 1) the UN Security Council's provision of a «tough mandate» with the possibility of using weapons not only for self-defense of UN personnel; 2) the provision of a sufficiently large number of peacekeepers (about 50 thousand); 3) the peacekeeping mission should not include forces of the Russian Federation and friendly states; 4) the introduction of peacekeeping forces to the occupied territories exclusively on favorable terms for Ukraine.

Key words: UN peacekeepers, UN peacekeeping forces, blue helmets, war, peacekeeping operations.

В умовах сьогодення Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН) є всесвітньою платформою для пошуку шляхів вирішення проблем, які постають перед людством, у тому числі й з питань війни та миру. ООН як міжнародна організація була створена для зміцнення і підтримання міжнародного миру та вже більше 75 років є основним суб'єктом сучасної багатосторонньої дипломатії, в тому числі з врегулювання конфліктів та підтримки миру в зонах конфліктів. Той факт, що одна з держав – членів ООН 24 лютого 2022 року почала повномасштабну війну проти України, зумовлюють актуальність дослідження механізмів підтримання міжнародної безпеки ООН, а саме вивчення можливого впливу миротворчих сил ООН на хід війни в Україні з метою підтримки міжнародного миру та безпеки.

Проблематикою дослідження миротворчих сил ООН займалися такі науковці як М.В. Грушко, О.Ю. Ковтун, В. Козюпа, О.В. Басараб, С.М. Возняк, Л.Г. Квасній, А.В. Лисенко, С. Лібрुक – Ліпкевич, Н.О. Мельниченко, В.В. Паславська, Є.В. Реньов, В. Хвіст та інші.

Проблематика підготовки і використання миротворчих сил ООН, як демонструють події останніх років, набуває дедалі більшого поширення у суспільній свідомості всіх сучасних країн. Миротворчі сили визначають як загальну назву суб'єктів світової та регіональної політики, які спрямовують свою діяльність на зміцнення міжнародного миру і безпеки, ліквідацію чи обмеження міждержавних та інших конфліктів, на демілітаризацію суспільної свідомості. Військова агресія російської федерації (далі – рф) показала, що світ не є стабільним, оскільки конфлікти спалахують в багатьох країнах, як і в попередні століття. Тому ООН сьогодні постає одним з головних органів, який запроваджує миротворчі операції [1, с. 143].

Згідно з першою статтею Статуту ООН, головною ціллю Організації є забезпечення міжнародного миру, безпеки, а для досягнення цієї мети ООН може вживати ефективні колективні заходи, які спрямовані на запобігання та усунення загрози миру, придушення актів агресії згідно з принципами справедливості та міжнародного права, а також на врегулювання або вирішення міжнародних конфліктів або ситуацій, що можуть призвести до порушення миру [2].

Поняття «миротворчість» раніше мало вузький сенс і охоплювало лише невійськові засоби для досягнення миру. Однак, зараз вказаний термін використовують для характеристики відповідної діяльності, яка спрямована на припинення конфлікту та відновлення миру. Деякі вчені асо-

ціюють миротворчість тільки з військовим контингентом ООН «блакитні шоломи», який розміщують для розв'язання конфлікту, або пов'язують це поняття з військовими операціями примусу до миру (peace enforcement) [3, с. 39].

Погоджуємось з В. Хвіст, що загалом поняття «миротворчість» доцільно тлумачити як діяльність міжнародних міжурядових організацій або окремих держав, а також інших суб'єктів міжнародної політики, яка спрямована на запобігання та врегулювання міжнародних конфліктів як мирними методами, так і з використанням військової сили, застосування якої має бути затверджене рішенням ООН [4, с. 39].

Так, держави – члени ООН покладають відповідальність на Раду Безпеки ООН за зміцнення міжнародної безпеки та стабільності у світі. Рада Безпеки ООН відіграє вирішальну роль у формуванні планів системи регулювання озброєнь, які подаються на розгляд членам Організації. Вказана Рада ухвалює рішення про направлення миротворчих місій до зон збройного конфлікту, припинення вогню та проведення операцій з підтримання миру силами військових груп держав-членів ООН під егідою ООН. Автори Статуту ООН визнали обов'язковість для членів ООН утримуватися від загрози сили або застосування її в міжнародних відносинах з іншими державами, однак не виключали можливості виникнення конфліктів та актів агресії. Тому положення Статуту ООН про миротворчість відіграють позитивну роль у міжнародних відносинах [5, с. 118].

Як доцільно зазначає Н.О. Мельниченко, у Статуті ООН відсутнє саме визначення миротворчих операцій чи миротворчих сил. В першу чергу, ООН розглядало схему, де Рада безпеки ООН могла застосовувати певні заходи під примусом до сторін конфлікту, зокрема і застосувати збройні сили проти сторони конфлікту, яка вчинила акт агресії. Однак, вказаний план не було реалізовано, а миротворча діяльність ООН реалізувалась в інших формах. Так, у 1948 році було направлено місію військових спостерігачів до Палестини, а в 1949 році – у зону конфлікту між Індією та Пакистаном. Подібні групи спостерігачів також були відправлені до інших країн, наприклад до Афганістану, Пакистану, Ірану, Іраку, Грузії та інших країн [6, с. 452].

Сучасна практика ООН включає різноманітні механізми для досягнення міжнародного миру та безпеки, такі як превентивна дипломатія, утвердження миру, підтримання миру, примус до миру та будівництво миру в постконфліктний період [6, с. 453].

Водночас Розділ VII Статуту ООН регулює дії Організації щодо загрози миру, порушень миру та актів агресії. Вказаним Розділом передбачено, що Рада Безпеки ООН має можливість приймати тимчасові заходи, які можуть не включати застосування зброї, наприклад, зупинення економічних відносин, залізничного, морського, повітряного, поштового, телеграфного, радіо або іншого сполучення та припинення дипломатичних право-відносин. У разі, якщо ці заходи недостатньо ефективні, Рада Безпеки має право вживати такі дії повітряними, морськими або сухопутними силами, які будуть необхідні для забезпечення міжнародного миру і безпеки, наприклад, застосування демонстрації сили, блокади та інші військові операції [2].

Поміж іншого, у випадках, коли Рада Безпеки ООН вирішує застосувати збройну силу, то відповідно останній необхідно просити у держав – членів ООН надання збройних сил. Тому Рада Безпеки ООН запрошує членів ООН, які не є її членами, взяти участь у прийнятті рішення щодо використання збройних сил цих держав. Згідно зі статтею 43 Статуту ООН, кожен член ООН повинен тримати в готовності національні контингенти військових сил для можливих спільних військових дій. Число і готовність цих військових груп, а також порядок їхніх дій визначаються Радою Безпеки з допомогою Військово-Штабного Комітету. Останній було створено для надання порад та допомоги Раді Безпеки з усіх питань, що стосуються військових потреб в підтримці міжнародного миру та безпеки, використання військ та командування ними, а також регулювання озброєнь та можливого роззброювання. Плани застосування відповідних миротворчих сил складаються Радою Безпеки з допомогою Військово-Штабного Комітету. Відповідно саме Рада Безпеки ООН, визначає перелік держав, які виконують дії, які необхідні для підтримки миру [2].

Так, одним із механізмів ООН врегулювання міждержавних конфліктів є використання військової сили у формі міжнародних миротворчих операцій, які є відносно новим явищем у світі і знаходяться в стадії активного розвитку [7, с. 25]. ООН використовує миротворчі операції як механізм для забезпечення нейтралітету, встановлення режиму припинення вогню та розмежування між конфліктуючими сторонами. Одним з прикладів тривалої присутності миротворчих сил ООН є перебування «блакитних шоломів» на Кіпрі, починаючи з 1964 року [8, с. 46].

Станом на сьогодні, у миротворчих операціях ООН беруть участь військові 124 країн світу.

Миротворча діяльність ООН має благодійну мету і за довгий період свого функціонування допомогла вирішити чимало військових конфліктів [9, с. 263].

Так, для проведення миротворчої операції необхідна наявність мандату від Ради Безпеки ООН, яким визначено межі повноважень миротворців. Так, критерії затвердження мандату вперше були сформовані 03.05.1994 року у доповіді Голови Ради Безпеки ООН та визначені наступним чином: 1) наявність ситуації, продовження якої може загрожувати міжнародному миру та безпеці чи нести таку загрозу; 2) наявність регіональних, субрегіональних організацій та механізмів, які готові та можуть надати допомогу у вирішенні ситуації; 3) наявність домовленостей про припинення вогню/наявність заяв сторін про бажання мирного процесу вирішення конфлікту; 4) наявність політичної цілі і, можливості її чітко відобразити в мандаті; 5) наявність можливості чітко сформулювати мандат для операції ООН; 6) наявність можливості забезпечити охорону та безпеку персоналу ООН включаючи отримання від сторін конфлікту розумних гарантій щодо охорони та безпеки персоналу ООН [10].

Варто звернути увагу, що персонал миротворчої операції включає державних службовців ООН, військових спостерігачів, штатних співробітників, поліцію та військовий контингент. Поміж іншого, керує миротворчою операцією спеціальний представник Генерального секретаря ООН. З – поміж персоналу миротворчої операції найбільшою групою є військовий контингент, тобто «блакитні шоломи». Особливістю військових контингентів ООН є те, що ООН не має власної постійної армії, лише війська, які добровільно надають держави – члени [11, с. 168].

Миротворці ООН, або «блакитні шоломи», залучаються під час надання гуманітарної допомоги, з метою спостереження за виконанням угод з примирення та під час контролю за демілітаризованими зонами між сторонами конфліктів. Особливістю миротворців ООН є те, що військові миротворчих сил ООН носять форму військ своєї країни, але з метою ідентифікації з боку інших військових, носять яскраві блакитні шоломи чи берети. За загальним правилом, миротворці використовують зброю тільки для захисту персоналу миротворчої операції. Проте, якщо надати «блакитним шоломам» найбільш жорсткий мандат, то вони можуть скористатись зброєю для захисту миротворчої операції або цивільного населення. За час існування ООН було проведено 71 миротворчу операцію, а наразі активних є 16 місій, які

переважно знаходяться в Африці та на Близькому Сході. Крім того, «блакитні шоломи» продовжують діяти в Косово, на Гаїті та в зоні конфлікту між Індією та Пакистаном у Кашмірі [12].

Як влучно зазначає О. Голубов, в умовах сьогодні лише запиту певної країни запросити до себе миротворчі сили ООН недостатньо. Рішення надіслати «блакитні шоломи» має прийняти Рада Безпеки ООН, у складі якої п'ять постійних членів, серед яких РФ та Китай, які можуть використати право вето. Питання щодо фінансування та деталей операції розпочинають обговорювати у Генеральній Асамблеї ООН лише після згоди Ради безпеки ООН. Бюджет миротворчої операції наповнюється за рахунок внесків країн – членів ООН [12].

Таким чином, миротворчі сили ООН можна охарактеризувати наступними ознаками: 1) персонал надають і забезпечують усім необхідним держави – члени ООН; 2) миротворчі сили застосовують зброю і відправляються в зону конфлікту за рішенням Ради Безпеки ООН і в рамках мандату; 3) миротворчі сили діють під егідою ООН; 4) миротворчі сили використовують за наявності бажання сторін конфлікту щодо примирення та припинення конфлікту; 5) миротворчі сили ООН підпорядковуються Генеральному секретарю ООН [13, с. 201].

Поміж іншого, окрім інших обов'язків, миротворці зобов'язані дотримуватись положень міжнародного гуманітарного права. Вони мають право, що випливають з мандату, наданого Радою Безпеки ООН на миротворчу операцію, який визначає дії, що дозволені «блакитним шоломам». На сьогоднішній день миротворчі місії ООН все частіше отримують повноваження для захисту цивільного населення в районах проведення операцій шляхом прийняття всіх необхідних заходів, включаючи забезпечення дотримання норм міжнародного гуманітарного права всіма сторонами конфлікту [14, с. 185].

М.В. Грушко зауважує, що статус «блакитних шоломів» ООН нормативно не закріплений у конкретному документі. З огляду на це, вчений пропонує порівнювати «блакитних шоломів» ООН до комбатантів у наступних випадках: 1) у період операцій з примусу до миру, санкціонованих ООН; 2) під час миротворчих операцій за умови, що застосування примусових заходів набуває тривалого і масштабного вигляду. У інших ситуаціях, які виникають під час миротворчих операцій, включаючи окремі випадки використання зброї, персонал ООН має розглядатися як некомбатанти і до них повинні застосовуватися відповідні норми міжнародного гуманітарного права [15, с. 63].

Погоджуємось з А.Д. Захарків, що ясність та точність щодо визначення статусу миротворців ООН за допомогою міжнародно-правової регламентації забезпечила б належну відповідальність цих осіб за порушення норм міжнародного гуманітарного права у випадках, коли вони беруть участь у миротворчих операціях [14, с. 186].

Головними ознаками нового покоління миротворчих операцій є мультифункціональність та зміна пріоритетів. Наприклад, на відміну від попередніх миротворчих операцій, нові мають за головну ціль не тільки контроль припинення вогню, але й допомагати правоохоронним органам відповідної держави, забезпечувати безпеку портів та інших критично важливих об'єктів інфраструктури, створювати умови для безпечного переміщення людей, товарів та гуманітарної допомоги, а також захищати цивільне населення від насильства [16, с. 120].

Варто зазначити, що дискусії щодо необхідності направлення миротворців ООН на територію України ведуться ще з 2014 року. Так, у лютому 2015 року Україною до Ради безпеки ООН та ЄС було направлено офіційне звернення про розгортання на території України міжнародної операції з підтримання миру та безпеки, однак рішення про введення миротворчих сил ООН так і не було ухвалено. Питання про направлення миротворчих сил ООН на територію України знову стало предметом уваги після направлення РФ у 2017 році до ООН проекту резолюції про розміщення миротворців на Донбасі. Проте ключові питання діяльності місії так і не були узгоджені. Як влучно зазначає О.М. Доценко, ключові питання щодо розгортання міжнародної операції ООН в Україні такі як питання щодо мандату місії, території розміщення, часу введення місії, її складу, кількості миротворців, а також згоди сторін конфлікту на її введення є проблемними та потребують узгодження. Проте, вчений зазначає, що у разі ухвалення такого рішення, залучення миротворчих сил ООН могло б стати дієвим механізмом деескалації конфлікту, встановлення миру й стабільності в Україні [17, с. 26].

І.І. Зальменович окреслює наступні проблеми та ризики, з якими може зіткнутись Україна під час залучення миротворчих сил ООН. По – перше, для здійснення будь-якої миротворчої операції під егідою ООН, потрібне одностороннє рішення членів Ради Безпеки ООН, яка затверджує мандат місії, проте РФ блокуватиме будь-яке рішення, що стосується введення контингенту ООН на окуповану нею ж територію, якщо вказане буде суперечити інтересам РФ. Вчений зазначає, що Україна

повинна розглядати миротворчу місію ООН лише як один з механізмів вирішення конфлікту, реалізація якого дозволить відновити суверенітет України. Склад миротворчих сил повинен визначатися ООН, але до нього не може входити рф, а також країни з якими вона має військові договори [18, с. 192].

Поміж іншого, щодо голосування у Раді Безпеки ООН варто зазначити, що є стаття 27 Статуту ООН, яка визначає, що кожен член Ради має один голос, а для процедурних питань рішення вважається прийнятим, якщо на його підтримку надали голоси дев'ятьох членів Ради. Щодо інших питань, щоб прийняти рішення, необхідна підтримка дев'яти членів Ради, в тому числі голоси всіх постійних членів. Сторона, яка бере участь у конфлікті, не має права голосувати при прийнятті рішень. З огляду на це, рф як сторона конфлікту повинна утриматись від голосування під час ухвалення рішення Ради Безпеки ООН, проте вказаний механізм досі не застосовується Радою [2].

З цього приводу професор Лейпцизького університету Рудольф Гейгер підкреслює, що така ситуація має негативний вплив на авторитет Ради Безпеки ООН, оскільки її постійні члени обмежують можливості Ради виконувати її функції, які визначені в Розділі VII Статуту ООН [19].

Так, Г. Гопко акцентує увагу, що влада України повинна узагальнити свої погляди щодо потреб та очікувань від миротворців та розробити документ, який відображає згоду української сторони на розгортання миротворчої місії та чітко визначає найважливіші питання, які повинні бути враховані. Для цього дипломати України мають користуватися визначеннями, що містяться у законах під час обговорення мандату миротворців ООН. Необхідно забезпечити ясність та конкретність позиції України, щоб уникнути непорозумінь у майбутньому та допомогти підвищити авторитет України в міжнародному співтоваристві [20].

Водночас В. Єльченко зазначає, що введення «блакитних шоломів» на територію України на поточному етапі війни може привести до замороження конфлікту на тривалий час, оскільки рф

не погодиться на рішення, яке не передбачатиме участі тих країн, які по відношенню до неї є дружніми (миротворці з Білорусії, Сирії чи Ірану) [21].

О. Краєв зазначає, що миротворці не зможуть вирішити конфлікт в Україні, а лише призупинять його, залишивши окуповані території під владою рф. Однак, все залежить від того, який мандат буде наданий миротворцям. Фактично мандат миротворців бути присутніми і мати зброю лише для захисту персоналу ООН, але не для захисту населення держави чи військової допомоги одній зі сторін конфлікту. Водночас, якщо їм буде надано мандат на захист місцевого населення та збройний вплив на конфліктні сторони, то миротворці зможуть допомогти вирішити конфлікт [22].

Отже, миротворчі сили ООН є одним з механізмів забезпечення міжнародної безпеки, який гарантує підтримку демократичних принципів, сприяє припиненню вогню між сторонами конфлікту, доставці гуманітарної допомоги і створенню умов примирення. Враховуючи те, що відсутній конкретний нормативний акт ООН, який врегулює статус миротворчих сил ООН у регулюванні збройних конфліктів, вважаємо за доцільне розробити окремий міжнародний нормативний акт ООН, у якому чітко врегулювати порядок залучення миротворців до збройних конфліктів та їх статус. Поміж іншого, вважаємо, що залучення миротворців ООН «блакитних шоломів» до воєнних дій в Україні матиме позитивний вплив на подальший хід російсько-української війни за певних умов: 1) надання Радою Безпеки ООН «жорсткого мандату» з можливістю застосування зброї не лише для самозахисту персоналу ООН; 2) надання досить великої кількості особового складу миротворців (близько 50 тисяч); 3) до складу миротворчої місії не повинні входити сили рф та дружніх до неї держав; 4) введення миротворчих сил на окуповані території виключно на вигідних для України умовах. За таких умов, миротворчі сили ООН сприятимуть відновленню суверенітету та територіальної цілісності України та підтримки міжнародної безпеки у світі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Квасній Л.Г., Паславська В.В., Басараб О.В. Роль миротворців у забезпеченні міжнародної колективної безпеки. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Вип. 18(1). С. 140–147.
2. Статут Організації Об'єднаних Націй URL: https://unic.un.org/aroundworld/unic/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf (дата звернення: 31.08.2023).
3. Возняк С.М. Модель визначення співвідношення воєнних та невоєнних сил і засобів у складі багато-профільної інтегрованої міжнародної операції з підтримання миру та безпеки. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. 2022. № 1. С. 37–44.
4. Хвіст В. Функції та форми участі міжнародних організацій у світополітичних процесах і регулювання міжнародних конфліктів. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2022. № 4. С. 36–46.

5. Лібрук-Ліпкевич С. Збройні сили ООН з підтримання миру та участь України в проведенні миротворчих операцій. *Схід* 6. 2012. № 120. С. 117–121.
6. Мельниченко Н.О. Міжнародно-правове забезпечення постконфліктного врегулювання (на прикладі практики ООН). *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія «Право»*. 2022. № 69. С. 451–455.
7. Бані-Насер Фаді. Миротворчі операції ООН: теорія і практика. *Проблеми міжнародних відносин*. Київ : КиМУ, 2015. Вип. 10–11. С. 24–36.
8. Реньов Є.В. Щодо деяких аспектів діяльності ООН в контексті підтримки суверенітету та територіальної цілісності України. *Juris Europensis Scientia*. 2022. Вип. 5. С. 44–48.
9. Лисенко А.В. Проблема ефективності функціонування миротворчих місій через призму війни в Україні. *Права людини в період збройних конфліктів* : зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції присвяч. 25-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» (м. Одеса, 18 листопада 2022 р.) / Нац. ун-т «Одеська юридична академія» ; каф. міжнародного та європейського права НУ «ОЮА». У 2 т. Одеса, 2022. С. 263–266.
10. Statement by the President of the Security Council: Official Document System of the United Nations. S/PRST/1994/22. URL: <https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=S%2FPRST%2F1994%2F22&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False> (дата звернення: 31.08.2023).
11. Козюпа В. Проведення миротворчих операцій: виклики сучасної миротворчої діяльності. *Консенсус*. 2023. № 1. С. 163–177.
12. «Блакитні шоломи»: що треба знати про миротворчі місії ООН. URL: <http://surl.li/grduh> (дата звернення: 31.08.2023).
13. Черкес М.Ю. Міжнародне право : підручник. Київ : Правова єдність, 2009. 392 с.
14. Захарків А.Д. Статус миротворців ООН в міжнародному гуманітарному праві. *75-а річниця ООН – сучасний стан та розвиток міжнародного права* : збірник матеріалів Всеукр. наук. студент. конф. (м. Одеса, 30 листопада 2020 р.) / МОН України, НУ «ОЮА» ; відп. вед. М.Р. Аракелян. Одеса : Гельветика, 2020. С. 183–186.
15. Грушко М.В. Становлення та специфіка міжнародно-правового режиму військовополонених : монографія. Одеса, 2015. 287 с.
16. Ковтун О.Ю. Миротворча діяльність ООН у XXI столітті. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. Вип. 96(1). С. 118–122.
17. Доценко О.М. Введення миротворчої місії ООН на Донбасі: проблеми та перспективи. *Сучасна міжнародна безпека: виклики глобалізації* : Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (29 березня 2018 року). Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2018. С. 26–28.
18. Зельманович І.І. Миротворча місія ООН на Донбасі: міф чи реальність? *Прикарпатський вісник НТШ*. 2018. № 5. С. 187–194.
19. Міжнародна миротворчість та війна на сході України: чи є точки дотику? URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/t_mirotvorchist_a5.pdf (дата звернення: 31.08.2023).
20. Сокирчук Н. Миротворці на Донбасі: місія здійснена? URL: <https://glavcom.ua/publications/mirotvorciv-na-donbasi-misiya-zdiysnenna-473553.html> (дата звернення: 31.08.2023).
21. Єльченко В. Вже запізно: введення миротворців заморозить конфлікт в Україні. URL: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/558220-vzhe-zapizno-zaprovadzheniya-mirotvorciv-zamorozit-konflikt-v-ukrayini-ekspostpred-oon-video> (дата звернення: 31.08.2023).
22. Краєв О. Миротворці ООН: як контингент змінить війну в Україні. URL: https://gazeta.ua/articles/politics/_mirotvorciv-oon-yak-kontingent-zminit-vijnu-v-ukrayini/1077416 (дата звернення: 31.08.2023).